

DÖKMECİLER HAMAMI

İstanbul'da
Süleymaniye Camii yakınında
külliye ait hamam.

Kanûnî Sultan Süleyman adına inşa edilen Süleymaniye Külliyesi'nin bir parçası olarak Hassa Başmimarı Sinan tarafından yapılmıştır. Külliyenin yapımına 957'de (1550) başlanarak 964 yılı Zilhicesi sonlarında (Ekim 1557) tamamlandığına göre hamam da bu yıllar içinde inşa edilmiş olmalıdır. Nitekim 1557 yılında İstanbul'da bulunan ve caminin açılışının 8 Ekim 1557'de yapıldığını belirten Flensburglu ressam Melchior Lorichs (Loreck), gerek büyük İstanbul panoramasında gerekse Süleymaniye'nin tek resminde hamamı da göstermiştir.

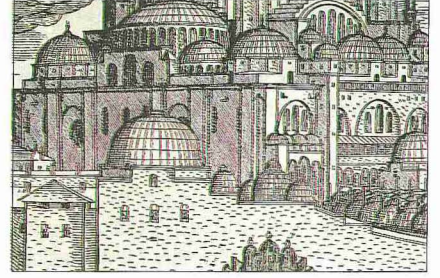
Etrafında dökmeçi esnafı yerleştiğinden Dökmeçiler Hamamı olarak adlandırılan bu yapının Mimar Sinan'ın eseri olduğu tezkiyelerde hamamlar bölümünün en başında belirtilmiştir. Hamam tek olduğuna göre normal bir çarşı hamamı olarak düşünülmeyişi, daha çok Süleymaniye Külliyesi personeline ve medreselerde kalan talebelere mahsus olduğu düşünülebilir. Hamam 1916-1917 yıllarında, Heinrich Glück'ün inceleme yaparak planını çıkardığı sırada kullanılmıyor ve kapalı bulunuyordu. Özel mülkiyete geçen bu tarihî eser 1930'lu yıllarda atölyeye dönüştürülmüşken yakın

tarihlerde sahibi tarafından boşaltılıp bir restorasyon projesine göre tekrar hamam olarak kullanılmak üzere tamir ettirilmiştir.

Dökmeçiler Hamamı külliyenin güney ucunda bulunmaktadır. Haliç tarafındaki Râbi' Medresesi'nin yanından geçen sokağın kenarında bulunduğu ve çok eskiden meydana geldiği anlaşılan şehir dokusuna uyulmak istenildiği için Dökmeçiler sokağına komşu yan cephesi yamuk olarak inşa edilmiştir. Her bir kenarı içeriden yaklaşık 11,50 m. ölçüsünde olan kare planlı soyunma yerini (cemekân) büyük bir kubbe örter. Giriş cephesinde iki, açıkta olan diğer iki cephesinde üçer pencere vardır. Girişin önündeki holün de eskiden beri var olduğu anlaşılmaktadır. Soyunma yerinin dış mimasinde karma tekniğin kullanıldığı görülür. Her taş dizisi arasında iki sıra tuğladan meydana gelmiş bir hatıl uzanır. Mahya hattı, testere dişi biçiminde sıralanan tuğlalarla sağlanmıştır. Geçişli pandantiflerle temin edilen kubbe ise sekizgen bir kasağa oturur. Soyunma yerinin ortasında yekpâre mermerden, kenarları tırtıllı çift çanakdan meydana gelmiş fiskiyeli bir havuz bulunur.

Buradan, kenarda bulunan bir kapıdan geçilen ılıkılık kısmı üç bölümlü olmakla beraber simetrik bir düzene sahip değildir. En sağda kubbeli, kapalı bir mekân vardır. Bir kubbe ve bir yarım kubbe ile örtülü esas ılıkılıktan helâlara ve kubbeli küçük kapalı mekânlara geçilir. Planındaki şaşırtıcı bir husus da esas halvet kısmına doğrudan doğruya ılıkılıktan değil bu küçük mekânların birinden geçilerek ulaşılmasıdır. Böylece Sinan burada hamam mimarisinin klasik şekillerinden değişik bir uygulama yapmıştır.

Dört eyvanlı tipte olan sıcaklık köşelerinde halvet hücreleri orta sofadan ikişer mermer sütunla ayrılarak bunların araları yine mermerden insan boyunun biraz yükseğine kadar çıkan perdelerle kapatılmıştır. Sütunların mukarnaslı başlıkları üstünde sivri kemerler vardır. Sütunların alt ve üst kenarlarına bronz bilezikler konulmuştur. Sinan'ın, halvet hücrelerini sütunlarla ayırmak suretiyle dört eyvanlı hamam mimarisi şemasında bir değişiklik yapmak istediği de belli olmaktadır. Sıcaklık bölümünün tabanı, siyah mermerden bir çerçeve içine alınan kırmızı porfir taşından bir yuvarlakla bezenmiştir.

Kanûnî Sultan Süleyman zamanında İstanbul'da bulunan ressam Melchior Lorichs'in (Lorek) çizdiği Süleymaniye Camii gravüründe Dökmeçiler Hamamı

Dökmeçiler Hamamı fazla gösterişli bir yapı olmamakla beraber Türk mimarisindeki büyük külliyelerden en başta gelenine ait olması ve aynı zamanda bu manzumenin bütünlüğünü tamamlaması bakımından önemli bir eserdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sâî, *Tezkiretü'l-ebniye*, s. 6, 45, 124; H. Glück, *Probleme des Wölbungsbaues I: Die Bäder Konstantinopels*, Wien 1921, s. 127-131, 168; K. Ahmet Aru, *Türk Hamamları Etüdü*, İstanbul 1949, s. 94-95; Semavi Eyice, "Avrupa'lı Bir Ressamın Gözü İle Kanûnî Sultan Süleyman-İstanbul'da Bir Safevî Elçisi ve Süleymaniye Camii", *Kanûnî Armağanı*, Ankara 1970, s. 164-168; Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul 1986, s. 399; Zeki Sönmez, *Mimar Sinan İle İlgili Tarihi Yazmalar-Belgeler*, İstanbul 1988, s. 39, 75, 92, 99.

SEMAMİ EYİCE

DÖNER KÜMBET

Kayseri'de
XIII. yüzyıla ait türbe.

İki satırlık kitâbesinden, tarihî şahsiyeti hakkında bilgi elde edilemeyen Şah Cihan Hatun adında bir hanıma ait olduğu anlaşılır ve bu isimle de anılır. Üslûbuna göre XIII. yüzyılın sonlarına tarihlenmekte, ancak ilk defa Gabriel tarafından ileri sürülen ve birçok yazarca benimsenen 1276 tarihinin dayanağı bulunmamaktadır. Şehrin merkezinde, Talas yolu üzerinde yer alır. 6,40 × 6,40 m. ölçülerinde, köşelerindeki pahlarla onikigene dönüştürülmüş kare planlı yüksek bir oturtmalığa sahiptir. Araştırmacılar arasında, tartışma konusu olan oturtmalıkta giriş ve herhangi bir hava deliği bulunmamasından dolayı türbenin cenazelik kısmının mevcut olmadığı kanaati yaygındır.

Dökmeçiler Hamamı (1993) ve planı (Glück, rs. 90)

